

**СТРУКТУРНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛІЙСЬКОГО ПРИСУДКА
ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ**

У статті висвітлено підходи до визначення поняття “присудок”, концепції виділення його типів в англійській мові для відтворення в українському перекладі.

Ключові слова: присудок, предикатив, тип присудка, узгодження, граматична трансформація.

The article highlights approaches to the predicate definition, the concept of its types in the English language for Ukrainian translation.

Key words: predicate, predicative, predicate type, agreement, grammatical transformation.

Питання, пов’язані з міжмовними змінами у цілому і граматичними зокрема, завжди є предметом дискусій серед мовознавців. Не викликає суперечок ідея про необхідність глибшого вивчення синтаксичних зв’язків у структурах аломорфних типів з урахуванням різних внутрішньо системних і екстралінгвістичних факторів. Перекладознавці звертають менше уваги на граматичний аспект при відтворенні тексту оригіналу, ніж на засоби інших рівнів. У цьому контексті розв’язання проблеми присудка спонукає лінгвістів на дослідження цього феномена у нових ракурсах.

Визначення поняття “присудок” належить до кола традиційних проблем. Відомі лінгвісти висували різні теорії і погляди щодо аспектів цього феномену: українські та російські науковці (Л.Бархударов, Ф.Буслаєв, Г.Верба, М.Ганшина, Т.Левицька, Н.Раєвська, П.Фортунатов), їхні іноземні колеги (В.Адмоні, Л.Блумфільд, С.Гринбаум, Р.Квірк, К.Клоуз, П.Лекант, Д.Свартвик) та інші. Разом з тим, у теорії присудка, його типології залишається багато незрозумілого і суперечливого.

На сучасному етапі в граматиці існує багато робіт щодо різних частин речення, зокрема присудка, у яких детально описується використання тих чи тих його типів. У цій роботі зроблено спробу дослідити узгодження підмета з присудком у сучасній англійській мові порівняно з українською на основі виявлення специфічних та спільних особливостей цього граматичного явища.

У статті поставлено за мету дослідити різні підходи до визначення поняття “присудок”; визначити та проаналізувати концепції виділення типів присудка у граматичній теорії; порівняти будову присудка у мовах, що порівнюються, та виявити способи перекладу присудка з англійської мови на українську.

Упродовж часів у лінгвістиці тривали дискусії про базовий статус у реченні одного з головних членів – підмета та присудка. Переважна кількість лінгвістів пальму першості віддає підмету, хоча представники деяких граматичних напрямків вважають присудок домінантним.

Історія лінгвістики налічує декілька підходів визначення присудка: логіко-граматичний, формально-граматичний та психолого-граматичний.

У рамках логіко-граматичного напряму присудком вважається все те, що “ми думаємо або судимо про предмет (підмет)”; згідно з формально-граматичним визначенням, присудок – “частина закінченого словосполучення” [2]. Відповідно до психолого-граматичного підходу, присудок (предикат) вважається найважливішою частиною речення, який є носієм і виразником того руху думки, який відомий під назвою

предикативності і без якого речення неможливе (Д.Овсянико-Куликовський, О.Пешковський, О.Шахматов).

Питання про тип присудка та його класифікацію є одним із центральних у лінгвістиці. Його виокремлюють з огляду на морфологічну природу присудкової форми і способу вираження модально-часових значень. За морфологічними параметрами присудки поділяють на дієслівні та іменні, за вираженням модально-часових значень – на прості, складені та подвійні.

Простий присудок виражається дієсловом в особовій формі у будь-якому часі, стані та способі. Оскільки у дієвідміні англійського дієслова є як синтетичні, так і аналітичні форми, то простий присудок може виражатися не лише простою, але й складною дієслівною формою і фразеологічними одиницями. Характерною рисою такого присудка є те, що перший компонент, дієслово в особовій формі, у значній мірі втрачає своє значення та набуває певного змісту лише у парі з іменником.

Іноді в окремих типі виділяють фразеологічний присудок [3, с.230-231]. Серед науковців виникають певні суперечки щодо походження такого присудка. Більшість з них погоджується з тим, що це – фразеологічний тип (М.Ганшина, Н.Василевська, В.Каушанська, Н.Кобрина, Т.Новицька, Б.Роговська), деякі мовознавці відносять його до одного з типів складеного присудка, а саме – до дієслівного іменного присудка (Т.Барабаш, Л.Бархударов).

Складений присудок характеризується тим, що складається з двох елементів; у другому елементі виражається основний зміст присудка, а у першому – другорядний зміст і сама предикація, яка і робить увесь цей комплекс присудком. Отже, у складеному присудку головний зміст знаходиться в одному слові, а предикація – в іншому, яке має вельми послаблене лексичне значення. У представленій категорії більшість лінгвістів (Т.Барабаш, Л.Бархударов, Н.Кобрина, Т.Новицька, О.Смирницький) виділяють складений дієслівний та складений іменний присудки.

На відміну від української мови, в англійській складений дієслівний присудок представлений двома видами: а) модальний складений дієслівний присудок; б) аспектний (видовий) складений дієслівний присудок.

Сучасна граматики виділяє також змішані типи присудка: 1) складений модальний іменний присудок; 2) складений аспектний іменний присудок; 3) складений модально-аспектний іменний присудок [1; 3, 4, 6].

У традиційній граматиці прийнято поділяти присудки з огляду на їх будову, морфологічну природу. За О.Смирницьким, типи присудка класифікуються з огляду на його зміст: 1) процесний присудок; 2) кваліфікативний присудок; 3) об'єктний присудок; 4) обставинний присудок [5, с.115].

Абсолютна схожість граматичних форм в українській та англійській мовах, зазвичай, зустрічається дуже рідко, як і цілковита, некомпенсована відмінність. Саме тому, одним з найбільш важливих засобів для передачі інформації є трансформація. Адже перекладацькі трансформації відбуваються саме через схожість або відмінність мов, що порівнюються.

У цій роботі розглянуто граматичні трансформації для відтворення типів присудка в українському перекладі в оповіданнях О. Генрі [7] та їх перекладах [8]. Результати виявили, що в тексті оригіналу простий дієслівний тип присудка вжито найчастіше – у 687 реченнях, що склало 62,5% від загальної кількості (1100 речень). Наступним за частотою вживання виявився складений дієслівний присудок – 208 речень (18,9% в англійській мові). Але на відміну від української, в англійській мові складений дієслівний присудок поділяється на модальний та аспектний (видовий), використання яких склало 14,5% (159 речень) та 4,4% (49 речень) відповідно.

Розглянувши складений іменний тип присудка, ми з'ясували, що він є досить розповсюдженим в англійській мові – 193 речення (17,5%). Ми також відстежили випадки

вживання змішаного типу присудка – 12 прикладів (1,1% від загальної кількості проаналізованих речень).

Отже, простий дієслівний присудок виявився найбільш розповсюдженим в англійській мові. З проаналізованих 687 прикладів з присудком цього типу у 618 випадках (90%) його було аналогічно відтворено українською мовою:

Within forty minutes her head was covered with tiny close-lying curls. – *За сорок хвилин її голова вкрилась дрібними кучериками.*

White and nimble fingers tore at the string and paper. – *Білі спритні пальчики розірвали мотузку і папір.*

Другим способом відтворення простого дієслівного типу присудка в українській мові, виявилось використання складеного дієслівного присудка. Це пов'язано з відмінностями опису предметних ситуацій у мовах, що порівнюються. Англійській мові притаманні більш економічні засоби вираження думки, а в українській використання складеного дієслівного присудка, замість простого, є досить типовим (69 речень (10%):

He staked others one by one. – *Черокі заходився розробляти нові ділянки – одну за одну.*

Для вивчення реалізації складеного дієслівного присудка було проаналізовано 208 англійських речень. У 187 випадках (89,9%) ми знайшли відповідність даному типу присудка в українській мові, наприклад:

Couldn't you draw in the other room? – *А чи не могла б ти малювати в іншій кімнаті?*

Ми помітили, що в процесі перекладу цей тип присудка може трансформуватися в інший тип – простий дієслівний присудок (18 випадків (8,7%):

I cannot refrain from a certain amount of surprise. – *Чесно кажучи, мене це дивує.*

Дослідження виявило також поодинокі випадки (3 речення (1,4%) зі складним дієслівним присудком, які були перекладені за допомогою складеного іменного присудка, наприклад:

You can't see the sky for the foliage above you. – *Пальми такі густі, що неба не видно.*

You couldn't fence him away from the girls with barbed wire. – *До дівчат він був такий ласий, що заради них поліз би навіть на колючий дрот.*

Дослідження способів відтворення різних типів присудка ствердило той факт, що під час перекладу з присудком відбуваються певні трансформації. Для їх відстеження було проаналізовано 193 речення. Ми підтвердили, що на відміну від англійської мови, де складений іменний присудок обов'язково вміщує дієслово-зв'язку, в українській мові воно може бути відсутнім. Це – складений іменний присудок із нульовою зв'язкою. Ми виявили 66 (34,2%) таких прикладів:

This is all very good. – *Однак, це дуже люб'язно.*

В інших випадках у перекладених реченнях цей тип присудка містив дієслово-зв'язку. Таких випадків ми зафіксували 60 (31,1%):

We were two white men against the banana brindles. – *Ми, двоє білих людей, були загублені в морі жовтих бананів.*

Ще один спосіб відтворення складеного іменного типу присудка в українській мові – використання простого дієслівного присудка. Загалом було виявлено 63 речення (32,6% від загальної кількості речень):

His conversation was fragmentary. – *Говорив він так, що нічого не розбереш.*

Також у процесі перекладу виявилось, що складений іменний присудок можна перекласти складеним дієслівним. У текстах, що досліджувались, було знайдено 4 випадки (2,1%) подібної заміни, наприклад:

You are out for making a success in this hero business. – *Ти мрієш зробити кар'єру на своєму героїзмі.*

In every fight he was the first man to mix it at close quarters with the Don Alfonsos. – *В кожній сутичці він завжди поривався йти у рукопаш на ворога.*

У ході дослідницької роботи було з'ясовано, що в англійській і українській мовах узгодження підмета і присудка порівняно однотипне: форма підмета в однині, зазвичай, обумовлює форму однини присудка, а форма множини підмета, відповідно, – форму множини присудка. Отже, узгодження присудка з підметом простежується у формах числа і роду, наприклад:

Such things happen so often. – Подібні речі трапляються так часто.

He gives me a lot of instructions. – На прощання господар ранчо дає мені безліч напучень.

Деякі приклади демонструють, що іноді узгодження відбувається згідно з контекстом:

One morning I steps off the International at a water-tank. – Яюсь уранці я зійшов з експреса, коли він зупинився біля водокачки.

"Greetings" says I. – Моє шанування, – кажу я.

Якщо іменник у формі множини означає єдине ціле (або іменник визначає час, міру, відстань), присудок у таких випадках стоїть у формі однини, оскільки він орієнтується не на форму, а на реальне значення підмета:

There wasn't any roads in sight. – Дороги я не знайшов.

Twelve dollars a month is only bowing-acquaintance money. – Дванадцять доларів на місяць – це скоріше можна назвати далеким знайомством.

Цікавими виявилися випадки узгодження підмета з присудком, коли підмет виражений займенником:

None of them has got any chewing-tobacco. – У них не залишилось ані трохи жувального тютюну.

Everybody was at the depot giving forth Roosevelt-Democrat. – На залізничній станції юрби народу вітали нас вигуками на честь демократа Рузвельта.

У результаті пошуку ми зафіксували речення, в яких присудок узгоджувався з підметом, вираженим двома іменниками в однині. Це пояснюється тим, що обидва іменники характеризують одну й ту саму особу:

His mouth and vest were open. – Рот його був роззявлений, жилетка розстебнута.

What good is all his brain, muscle, backing, nerve, influence and family connections? – Чого варті моді його мозок, м'язи, заощадження, витримка, протекції й родинні зв'язки?

Таким чином, на основі розглянутого матеріалу, ми дослідили основні категорії присудка, функції, особливості будови, що в свою чергу, допомогло виявити деякі граматичні співвідношення між присудками при відтворенні з англійської на українську мову.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабаш Т.А. Грамматика английского языка / Т.А. Барабаш. М.: Юнвент, 1983. – 256с.
2. Валгина Н.С. Синтаксис современного русского языка: Учебник. – М.: Агар, 2000. – 416с.
3. Каушанская В.Л., Прокофьева Е.В., Ковнер Р.Л., Кожевникова О.Н., Райнес З.М. Грамматика английского языка. Пособие для студентов педагогических институтов. – М.: Айрис-Пресс, 2010. – 384 с.
4. Кобрин Н.А., Корнеева М.И. Грамматика английского языка: Синтаксис. – М., 1986. – С.37 – 46.
5. Смирницкий А.И. Синтаксис английского языка. – М.: Изд-во лит-ры на иностр. языках, 1957. – 284с.
6. Pish В.А. The Structure of Modern English. – 2nd ed. – Moscow: Progress Publishers, 1971. – 365p.
7. Henry O. Selected stories. – Progress Publishers. – М.: 1977. – 375 p.
8. http://www.ae-lib.org.ua/texts/ohenry__stories__ua.htm